

Секция ЕЗИКОЗНАНИЕ

Специфични черти в езика на организираната престъпност, наблюдавани в романите на Георги Стоев

Мария Томова

Specific features of the organized crime language, observed in the novels by Georgi Stoev: The report is an attempt for short classification of the unusual use of lexical and grammar language items seen in the series " by Georgi Stoev.

Key words: jargon, argot.

ВЪВЕДЕНИЕ

В наши дни понятието "подземен свят" се свързва с организираната престъпност. Това е светът на т. нар. ъндърграунд, светът, познат само на престъпния контингент. Самото название прави отпратка към нещо скрито, нечисто, асоциира се с опозицията "горе – долу".

След 1989 г. България бе разтърсена от сериозни обществени, икономически и политически промени. Случи се нещо изключително неприсъщо за нашата страна, нещо, за което бяхме чели само в криминалните романи, а именно – появи се т.нар. организирана престъпност. Изникваха силови групировки, които белязаха мафиотското присъствие в смутните времена на прехода от тоталитаризъм към демокрация. Официално те се занимаваха със застрахователна дейност, но се твърди, че предмет на дейността им през годините е била всякаква контрабанда.

В случая не става въпрос за обикновени джебчии. Тук престъпността се осъществява от специални структури, които оказват влияние дори в управлението на страната. Това е основание да се говори за *арго* на организираната престъпност [Крумова-Цветкова 2008].

ИЗЛОЖЕНИЕ

Обект на изследването са текстове, регистриращи дейността (и съответно начина на общуване) на подземния свят. Наблюдението е направено по мемоарите на Георги Стоев, включващи осем книги, обединени в три поредици: „ВИС”, „СИК” и „ВГ Кръстника”.

Предмет на изследването са думи и изрази, представляващи номинации на специфични за престъпния свят обекти, действия, признаци и обстоятелства. Разработката показва някои специфични черти в езика на организираната престъпност. В обобщен вид наблюдаваните особености могат да се коментират така: от разглежданите книги като специфични за езика на организираната престъпност са извлечени 595 единици. От тях 242 са съществителни имена, 199 – глаголи, 149 са словосъчетания, има 2 прилагателни, 2 причастия и 1 наречие.

В структурен план едни от наблюдаваните единици са еднословни структури – отделни думи, принадлежащи към различни части на речта. Други са многословни конструкции – изрази с различна степен на сложност. Съотношението е в полза на еднословните структури.

В лексико-семантичен план наблюденията над ексцерпирания материал позволяват следните изводи:

От гледна точка на *произхода* си елементите, употребявани в речта на силовия контингент, са основно домашни. Заеманите думи са предимно от английски и турски език. Срещат се също заемки от френски, италиански и цигански език. Наблюдават се съчетания, които се образуват само от домашни елементи, както и такива, които включват в състава си домашен и чужд елемент.

Откъм *активност* на употреба класификацията на материала показва преобладаване на елементите в активна употреба. За елементите в пасивна употреба наблюдението разкрива, че престъпният говор разчита повече на неологизми, отколкото на остарели думи. Този факт се обяснява с особената дейност на групировките, която няма аналог миналия опит на българското общество.

По отношение на *сферата* на употреба преобладава лексиката с ограничена употреба. От нея превес вземат жаргонизмите и арготизмите. Такъв тип ограничена по употреба лексика дава възможност за скрито общуване в присъствието на външни за организацията лица.

По *функционално-експресивен признак* се установява, че експресивните елементи вземат превес над неутралните. В тази група попадат и елементи с умалително значение – *бойчик* („момче“); *ушенце* („доносник“), чиято цел е да се изрази пренебрежение и омаловажаване на назовавания обект. Голяма част от тези форми са рядко срещани, но възможни.

По *функционално-стилистичен признак* речта на героите е изградена от разговорни и просторечни думи. Употребата им се обуславя от манталитета на този контингент.

В *семантично* отношение *ексцерпираният* материал позволява да се разграничат: преосмислени елементи, неологизми и елементи от общонародния език и жаргона, използвани със същото значение и в престъпното арго, като най-голяма е групата на елементите от общонародния език и жаргона, които се употребяват със същото значение и в престъпното арго. Втора е групата на преосмислените елементи, а групата на неологизмите е най-малка.

Преосмислените елементи са думи и *изрази* от общонародния език, употребявани в езика на престъпния контингент с ново значение. Семантичната връзка с лексикалното значение е изцяло прекъсната и се внася нов смисъл – *социалистически Запад* – „Унгария“; *нагълтам се с жаби* – „излъган, измамен съм“.

Новосъздадените думи оставят *впечатление* за нормални лексикални единици, но всъщност досега не са разпространени в езика: *джагатайци* – „неплатежоспособни хора“. Изковаването им става чрез семантична деривация и формално словообразуване, при което са използвани словообразователните модели и средства на книжовния български език.

Между разглежданите елементи се *наблюдават* разнообразни лексико-семантични връзки: основно отношение на омонимия (*бръмча* – „разхождам се“, *бръмча* – „крада“, *бръмча* – „работя“, *бръмча* – „карам кола“) и синонимия (*убивам* - *овършавам*, *приключача*, *елиминирам*, *отсвирия*, *ощавя*, *отърва*, *закопая*, *изпека*, *посегна*, *освиткам*, *проливам кръв*, (*изпълнявам*) *мокра поръчвам*, *смачквам*, *очистя*, *думна*, *отстраня*, *ликвидирам*, *извъртя*, *премахвам*, *самоубивам някого*, *оголвам терена*). Съществуващите в българския език синонимни гнезда се обогатяват, като към тях се вливат неологизмите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Според характера на езиковия си код разглежданият социолект е условен камуфлажен език, камуфлажно арго [Виденов 2005: 73]. Става ясно, че престъпните групировки нямат свой собствен език с характерен фонетичен и граматичен строеж, а се използват формите на българския език – както книжовните, така и разговорните. Особеностите на социолекта се появяват на лексикално и семантично ниво под формата на специфични за речта на силовите структури думи и изрази. Наблюдава се появата на нови лексикални единици, извършва се десемантизация на съществуващи думи и се влага нов смисъл в тях. В своя таен говор силовите босове си служат с езиковите елементи на български, а, за да стане речта неразбираема, се извършва десемантизация на книжовното значение и влагана на нов смисъл. Словообразуването се извършва на основата на метафората. Употребяват се

сравнително много думи в преносен смисъл. От гледище на семантичната структура се отличават метафорите, при които названието на предмета или действието се заменя с образен израз, алегория. В тайните говори основен начин за обогатяването на речта е образуването на нови думи, което води до обновяване и освежаване на словния състав. По този начин новото значение се характеризира с образност и експресивност. Друг начин за обогатяване речта на носителите е чрез заемане на думи от чужди езици. Основно това са думи от английски език, турски език. Част от лексемите добиват гражданственост, тъй като стават достояние на полицията, на службите за борба с организираната престъпност, на журналистите и чрез тях преминават в публичното пространство. Т.е. по този начин тези чужди думи претърпяват промяна в категориален план и от арготични елементи стават част от жаргона и разговорната реч. Съществуващите в българския език синонимни гнезда се обогатяват, като към тях се вливат неологизмите. Наред с познатите на книжовния български език фразеологизми в тайния говор на престъпниците в България се откриват нови устойчиви съчетания.

Проучването върху речта на подземния свят несъмнено обогатява познанията за този тип социолект, който в съвременната епоха постепенно добива широко значение и влияние.

Ясно е, че разработката не изчерпва докрай проблема. Тя представлява само начален стадий в проучването на една трудна сфера, която може да бъде обект на доста по-разширено наблюдение.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Армянов, Г. Жаргонът, без който (не) можем, София: „Наука и изкуство“, 1989.

[2] Виденов, М. Практическа социолингвистика, София, „Просвета“, 1994.

[3] Виденов, М. Софийският език, София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1993

[4] Виденов, М. По някои съвременни комуникативни стратегии в наркоманските общности. – В: Проблеми на социолингвистиката VIII, София, „Делфи“.

[5] Добрева, Е., Савова. Текстолингвистика, Шумен, Университетско издателство „Еп. Константин Преславски“, 2000.

[6] Крумова-Цветкова, Л. За аргото в организираната престъпност. В: Проблеми на социолингвистиката, Т. 9. Агресията в училищния език, София, Международно социолингвистично дружество, 2008 г, с. 31-36.

[7] Пачев, А. Малка енциклопедия по социолингвистика, Плевен, „Евразия - Абагар“, 1993.

За контакти:

Мария Томова, tomova_maria@abv.bg

Докладът е рецензиран.

РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „АНГЕЛ КЪНЧЕВ“
UNIVERSITY OF RUSE „ANGEL KANCHEV“

ДИПЛОМА

Програмният комитет на
Научната конференция RU&SU'10
награждава с КРИСТАЛЕН ПРИЗ

“THE BEST PAPER”

маг. МАРИЯ ТОМОВА

автор на доклада

“Специфични черти в езика
на организираната престъпност,
наблюдавани в романите на Георги Стоев”

DIPLOMA

The Programme Committee of
the Scientific Conference RU&SU'10

Awards the Crystal Prize

"THE BEST PAPER"

to MARIA TOMOVA

author of the paper

“Specific features of the organized
crime language, observed in the novels
by Georgi Stoev”

РЕКТОР
RECTOR

доц. д-р Христо Белоев
Prof. D-r Hristo Beloev

01.11.2010